SPISOVNÁ SLOVENČINA VO VOJVODINE V 21. STOROČÍ V KONTEXTE SLOVENSKO-SRBSKÝCH JAZYKOVÝCH VZŤAHOV (ÚSTNY PREJAV SLOVENSKEJ VOJVODINSKEJ MLÁDEŽE)[1] [2]

Samuel KORUNIAK

In this paper we present a brief overview of the development of literary Slovak language among Slovak people in Vojvodina through 20th and beginning of 21st century. Currently literary variety of Slovak language among Slovaks people in Vojvodina is alive, and is persist as long as the literary form in its home country, in Slovakia. The centre of interest of the entire contribution is to review the status of the literary language of the young generation of the Slovak minority in Vojvodina. We analyze oral interview of young actors in the youth session RTV Vojvodina, of which excerpt the essential features and characteristics of the present form of the literary Slovak language in Vojvodina through to the young generation. We focus primarily on the impact of the contact Serbian language on the form of the Slovak language.

Key words: Slovak in Vojvodina, literary Slovak language, language of youth, Serbian language, sociolinguistic

V súčasnom slovenskom lingvistickom svete sme svedkami silnejšieho sociolingvistického vplyvu a vzťahu k spisovnej podobe jazyka, jazykovo-kontaktovým prvkom v spisovnej variete, otázkam jazykovej kultúry, kultivovania jazyka a pre náš výskum, ako i pre mnohé národné a menšinové spoločenstvá, veľmi dôležitá otázka stavu a potreby súčasného spisovného jazyka, ako najvyššej zložky národnej kultúry daného etnika. V súvislosti so sociolingvistikou sa prichádza k potrebe liberálnejšieho prístupu k pravidlám a zákonitostiam, k otvorenosti, odrazom v spoločnosti na nové jazykové prvky a všeobecná demokratickejšia atmosféra v skúmanej problematike spisovnej variety jazyka. Kultivovanie, jazyková politika, jazyková kultúra, pravidlá, zákonitosti, vo vzťahu k spisovnej slovenčine, platia naďalej. Tendencia však smeruje k tomu, že v slovenskom lingvistickom dianí sa silne udomácňujú také európske smery, ktoré si všímajú spisovnú varietu

[1] Článok vyšiel s finančnou podporou projektu VEGA 10694/13 *Súčasná slovenčina v srbských a slovenských elektronických médiách* KSJ FF UKF v Nitre.
[2] Zber údajov potrebných k realizovaniu výskumnej bázy príspevku bol financovaný z projektu UGA 2015 číslo: I-15-210-02 *Dejiny spisovnej slovenčiny v kontexte vojvodinských Slovákov (od kodifikovania spisovnej slovenčiny až po prvú svetovú vojnu).*

BDD-A27216 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:49 UTC)

slovenčiny z celkom iných strán, nenarúšajúc jej doterajšiu, viac ako 170 ročnú, spisovno-jazykovú kontinuitu.

Paralelne si súčasná slovenská jazykoveda do obsahu svojho výskumu pridala aj rozbor slovenčiny zahraničných Slovákov, cez prizmu všetkých variet jazyka. Spisovnú slovenčinu mimo hraníc dnešného Slovenska, by sme predsa mali hodnotiť a analyzovať v inom kontexte, pretože zahraničná slovenčina nadobúdala a získavala, počas svojej existencie, špecifickú povahu, oproti slovenčine v materskej krajine. Rovnaký názor, k tejto problematike, vyjadrili slovakisti zo zahraničia (myslíme predovšetkým na rumunských, maďarských a vojvodinských slovenských lingvistov[1]), ktorí sa otázke vývinu enklávnej slovenčiny venovali komplexne, odborne a vedecky. Závažným diferenciačným momentom zahraničnej slovenčiny je ekvivalent menšinového jazyka s obmedzenou, alebo zmenšenou možnosťou jazykového využitia. Pritom nie všetky variety slovenského jazyka v zahraničných enklávach sa rozvíjajú rovnako, súbežne.

Slovenčina v zahraničí, jej spisovný variant, sa v súčasnej dobe kultivuje iba v niektorých štátoch. Hovoríme o takej forme spisovnej menšinovej slovenčiny, ktorá sa vyskytuje vo verejných, spoločensko-právnych, osvetových, kultúrnych, masmediálnych inštitúciách. Je to podoba jazyka, ktorá sa líši od nárečovej, územnej, či teritoriálnej, jednoducho povedané, ide o všeobecne platnú slovenčinu, ktorá zachováva a predovšetkým uplatňuje prvky kodifikovaného jazyka z jadrového územia, čiže zo Slovenska. Štáty Srbsko, Rumunsko, Maďarsko a v súčasnej dobe aj Česko, z časti (tvrdíme to s rezervou) sem patria aj Ukrajina, Poľsko a Chorvátsko, sú krajiny, v ktorých sa spisovná slovenčina a spomenuté charakteristické paralelné znaky, spisovnej slovenčiny, udržujú s materským územím. Spisovná slovenčina sa tak stáva polycentrickým jazykom (Dudok, 2008), keďže sa uplatňovanie a zachovávanie spisovnej slovenčiny uskutočňuje mimo územia jadra.

Juhoslovanská, a teraz srbsko-vojvodinská spisovná slovenčina[2] ako následok polycentrického vývoja slovenčiny, sa historicky udržala a je prítomná už

[1] O vojvodinskej a tým aj enklávnej slovenčine sa vo svojich štúdiách a v knihe Zachránený jazyk (Nadlak, 2008) zaoberal slovakista a slavista Miroslav Dudok.

[2] Uviedli sme prívlastok juhoslovanská a srbská, ako i vojvodinská, lebo sa priamo zhoduje s názvom územia, na ktorom sa slovenčina nepretržite vyvíjala v spomenutom prostredí v priebehu 20. storočia a až po súčasnosť.

BDD-A27216 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:49 UTC)

270 rokov[1], ako organická súčasť materskej, nielen slovenskej, kultúry, histórie, ale aj materskej spisovnej slovenčiny vôbec (Myjavcová, 2006, s. 14). Z historického hľadiska spisovná slovenčina, vtedy ešte v južných častiach Uhorska a následne aj v novom štátnom útvare (v Kráľovstve Srbov, Chorvátov a Slovincov), nezaostávala za spisovnou normou slovenčiny, pretože v rozkolísaných jazykových, ale predovšetkým spoločenských normách, pôsobila ako pevný a styčný bod pre udržanie si slovenskej identity, národnosti, postoja, kultúry. Samozrejme, a to dokazuje aj vojvodinský slovakista Daniel Dudok, už v spoločensky sa meniacom období pôsobili na tomto území intenčné a priam nezastaviteľné prvky na šíriacu sa spisovnú slovenčinu (Dudok, 1983, s. 458). V období pred začlenením vojvodinských Slovákov do južnoslovanského zväzku naberala kontúry kontaktová lingvistika, čiže vplyv územno-blízkych jazykov, ako napríklad maďarčiny, nemčiny a prinesenej pozmenenej nárečovej, podoby slovenčiny na spisovnú varietu rodiacej sa vojvodinskej slovenčiny (Dudok, 1984, s. 87). Situácia v priebehu minulého storočia posunula, z lingvistického hľadiska, vojvodinskú, vtedy slovenčinu juhoslovanských Slovákov, do vlastných koľají, z ktorých sa vytvoril variant tzv. dolnozemského, panónskeho archetypu spisovnej slovenčiny (Dudok, 2008). V novom štátnom útvare, mimo priameho styku s materským štátom, stúpa slovenské národné povedomie vtedajších vojvodinských Slovákov v oblasti jazyka, aby spisovnú podobu slovenčiny kultivovali súbežne s upravenými normami z medzivojnového Československa.

Historické, kultúrno-spoločenské a politické udalosti 20. storočia sa podieľali na budovaní základov enklávneho vývoja spisovnej slovenčiny vo vojvodinskom prostredí. Založenie tlačiarne, a tým vydávanie vlastných slovenských kníh, časopisov a novín, s dennou alebo týždennou periodicitou, otvorenie jedinej slovenskej stredoškolskej inštitúcie mimo územia materského štátu (vytvoriac podmienky pre kontinuitu vzdelávania aj na ďalších stupňoch), oživovanie kultúrneho, spolkového a divadelného života, v rámci ktorého sa využívanie spisovnej slovenčiny rozšírilo na celú spoločnosť Slovákov vo Vojvodine. V neposlednom rade bolo markantným impulzom aj založenie kultúrnej a osvetovej, sčasti politickej organizácie[2], v ktorej stanovách bola zakomponovaná aj revitalizácia

[1] Tohto roku vojvodinskí Slováci oslavujú 270 rokov od príchodu Slovákov do prvej slovenskej dediny – Petrovec.

[2] Máme na mysli založenie Matice slovenskej v Juhoslávii, dnes Matica slovenská v Srbsku.

BDD-A27216 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:49 UTC)

a zveľaďovanie spisovnej slovenčiny. Sled týchto udalostí nasmeroval slovenskú menšinu vo Vojvodine k udržiavaniu vlastnej kultúry, jazyka a identity v multietnickom prostredí.

Založenie ústavu po druhej svetovej vojne, následne katedry, a v súčasnosti Oddelenia slovakistiky na Filozofickej fakulte v Novom Sade, vyprofilovalo odbornú a vedeckú slovakistickú vojvodinskú základňu, vlastné, domáce kádre, ktoré variant vojvodinskej, nielen spisovnej slovenčiny exaktne objasnili. Začiatočné odborné práce v oblasti skúmania vojvodinskej slovenčiny si uvedomovali prítomnosť a pôsobenie vojvodinských nárečí na podobu spisovnej slovenčiny. V spomenutom období vznikajú i prvé odborné publikácie z oblasti skúmania spisovnej vojvodinskej slovenčiny, cez prizmu kontaktového väčšinového jazyka – srbčiny. Postupne explanácia vojvodinskej slovenčiny smerovala k oblasti hodnotenia slovensko-srbského bilingvizmu a determinácii bilingválnych (slovensko-srbských) používateľov jazyka. Vedecké a odborné práce vojvodinských slovakistov sú súčasťou všeobecného lingvistického výskumu slovenského jazyka.

Rozvinutý systém vzdelávania v materinskej reči na všetkých troch stupňoch štúdia, možnosť využitia printovej, masmediálnej, audiovizuálnej, elektronickej komunikácie v spisovnej slovenčine v rámci okresnej, regionálnej úrovne[1], zákonom schválené menšinové práva v oblasti používania jazyka, a tým aj akceptovanie slovenčiny ako jedného z úradných menšinových jazykov vo Vojvodine, rozšírilo oblasť využitia spisovnej slovenčiny – vydávanie dokladov, spisov, úradných, administratívnych záznamov, zrod slovenského menšinového politického diskurzu, organizovaný a sústredený slovenský život v rôznych, už spomenutých, inštitúciách[2], charakterizujú možnosti presadzovania, kultivovania a používania spisovnej slovenčiny v 21. storočí. Základná vízia a poslanie uvedených inštitúcií je pozitívne vplývať na spisovnú varietu vojvodinskej slovenčiny, kde je v rámci nich rozvinutý systém jazykovej kultúry a starostlivosti o jazyk, s príznačnými vlastnosťami sociologického a spoločenského charakteru skúmaného územia.

Špecifický a autentický (bipolárny negatívny) prvok súčasnej vojvodinskej slovenčiny – enklávneho typu (Dudok, 2008) charakterizuje náklonnosť a pozitívny vzťah k príbuznému slovanskému jazyku – srbčine, ktorý vzniká na základe územnej

[1] RTV Vojvodina, Televízia Petrovec, Rádio Petrovec, Rádio Kysáč, Rádio Stará Pazova, týždenník Hlas Ľudu, kupin.net, mesačník Nový život, ...

[2] Matica slovenská v Srbsku, Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny, Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov, Slovenské vydavateľské centrum...

BDD-A27216 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:49 UTC)

blízkosti a spoločnej jazykovo-kmeňovej paralely. Logicky vyplýva, že srbčinu ako kontaktový jazyk z ochrano-lingvistického hľadiska hodnotíme skôr negatívne, pretože srbčina nepriaznivo vplýva na vývin a kultivovanie spisovnej slovenčiny. Komplexný a neustále trvajúci stav vo vojvodinskej spisovnej slovenčine ozrejmila, a taktiež sa sústavne otázke vyvíjajúceho sa slovensko-srbského bilingvizmu venuje Mária Myjavcová[1]. Svojím lingvistickým výskumom vyexcerpovala základné znaky konfrontačného vplyvu a dosahu srbčiny na vojvodinskú slovenčinu – kalkovanie (doslovné prekladanie), srbsko-slovenskú homonymiu, doslovné preberanie srbských slov do slovenčiny, jazykovú ekonomizáciu, adoptovanie srbskej syntaxe, srbského skloňovania, ako aj srbskej paradigmy, prispôsobovanie sa k srbskej výslovnosti, suprasegmentalite, srbskej štylistike písania prejavov a taktiež je prítomná protipólová situácia – prebratým srbským slovám sa prideľujú pravidlá slovenskej gramatiky, flexie, výslovnosti. Prakticky na skúmanom území je prítomný akomodačno-asimilačný princíp v oblasti vojvodinskej slovenčiny (Myjavcová, 1996). Používatelia slovenského jazyka inklinujú k negatívnemu jazykovému trendu, keďže svojvoľne preberajú srbské slová, posrbčené tvary slov, a tým ich uplatňujú vo verejných prejavoch, čím vplývajú na úroveň spisovnej slovenčiny. Zo súčasného sociolingvistického hľadiska srbčinu považujeme aj ako prvok obohacovania slovnej zásoby slovenčiny, keďže sa do fondu vojvodinskej slovenčiny kompozične začleňujú slová, ktoré menia podobu hovorenej spisovnej slovenčiny. Dôkazom toho sú administratívno-právne termíny[2], ktoré srbčina vniesla do spisovnej variety vojvodinskej slovenčiny, v rámci ktorých spisovná slovenčina na Slovensku používa iné ekvivalenty.

V oblasti jazykovej kultúry a kultivovania spisovnej slovenčiny, okrem kontaktového prúdu srbského jazyka, zaznamenávame aj vplyv vojvodinských nárečí a iných subštandardných foriem. Nárečovej problematike vojvodinských

[1] Spomenieme iba jej systematické odborné publikácie: Slovenčina v jazykovej enkláve (Báčsky Petrovec, 2001), State o našej slovenčine (Báčsky Petrovec, 2006) a najnovšie sa bilingvizmu venuje v knihe O slovensko-srbskom bilingvizme vo Vojvodine (Báčsky Petrovec, 2015).

[2] Administratívno-právne termíny boli v 70-tych rokoch pálčivým problémom všetkých národnostných menšín vo Vojvodine, pre zmenu územno-administratívneho zriadenia štátu. Preto museli zasadať komisie pre zrovnoprávnenie administratívno-právnych termínov pre menšinové jazyky. Každá komisia vypracovala slovník týchto termínov, pričom slovenská odborná verejnosť vydáva: Slovník samosprávnych a iných spoločensko-politických termínov a výrazov, Srbochorvátsko-slovensky (Nový Sad, 1979).

BDD-A27216 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:49 UTC)

Slovákov sa venovali lingvistickí odborníci vo viacerých štúdiách a publikáciách. Vcelku hodnotíme, že nárečie v minulosti nadmieru bolo a v súčasnosti je živým ovplyvňovateľom spisovnej variety slovenčiny. Používatelia jazyka disponujú silným povedomím o nárečovej podobe, ako jedinej možnej komunikácie v slovenčine, a pridávajú mu veľké miesto pri neformálnych prehovoroch, ale predovšetkým v ústnych, verejných prejavoch, kde by mala byť v popredí spisovná slovenčina (Myjavcová, 2015, s. 53-54).

Ľahostajnosť, nezaujatosť, nerešpektovanie pravidiel spisovnej variety, konštantné uplatňovanie pomocných slovných, vetných konštrukcií vo verejnom prejave zo srbčiny, uprednostňovanie kontaktového väčšinového jazyka pri každodenných pragmatických situáciách (napríklad ak účastník rozhovoru neovláda slovenčinu, alebo pasívne slovenčine rozumie, predsa sme komunikačne ústretoví voči partnerovi, využívame napríklad srbčinu) – jazyková ústretovosť (Myjavcová, 2015, s. 61), interferencia veľkého počtu odborných termínov, z kontaktového jazyka, vzťah medzi rurálnymi a urbánnymi podmienkami jazykového vývinu, v urbánnom prostredí je väčší kontakt s linguou communis (Myjavcová, 2015, s. 26), so srbským jazykom, sú charakterové znaky špecifického, svojského vývinu spisovnej vojvodinskej slovenčiny v 21. storočí v oblasti kontaktu so srbčinou.

Z hľadiska hodnotenia vzťahu slovenskej mládeže vo Vojvodine k spisovnej variete sa vyskytujú rovnaké sociolingvistické charakteristiky, ktoré sú príznačné aj pre celú vojvodinskú komunitu. Silnejúci vplyv inorečového, srbského partnera, nezaujatosť a neaktuálnosť materinského jazyka v srbskom prostredí, averzia voči uplatňovaniu spisovnej slovenčiny (gramatických a lexikálnych pravidiel), ako aj prípadná neznalosť pravidiel spisovnej slovenčiny, absencia podpory jazykovej kultúry, jazykovej politiky. Medzi mladými je prítomná nízka úroveň využitia nárečových slov, pretože silnie vplyv urbánneho srbského prostredia. Paradoxne národné povedomie a identita sú živými entitami nielen slovenskej mládeže, ale celej vojvodinskej slovenskej menšiny.

V explaračnej časti príspevku sa zameriavame na analýzu a hodnotenie prehovorov mladej populácie, pričom si všímame práve charakteristické, špecifické prvky vojvodinskej slovenčiny, z hľadiska vzťahu vytýčenej generácie k srbskému jazyku. Mladí používatelia na Slovensku pri formálnej komunikácii, kde využívajú prvky spisovnej slovenčiny, podliehajú pochopiteľne iným problémom v komunikačnom akte – napríklad, prítomnosť veľkého počtu bohemizmov, anglicizmov. Základy stanovenej problematiky zo sociolingvistického aspektu vo vojvodinskom prostredí, nielen v rámci spisovnej slovenčiny, priblížili už spomenutí

BDD-A27216 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:49 UTC)

slovakisti, kým sa analýze slovenčiny mladej populácie, ich vzťahu a parametrom využívania spisovnej slovenčiny sa venovala univerzitná asistentka Zuzana Týrová[1].

Obsahová jednotka výskumu bola vytvorená z mladej populácie študentov, ktorí sa vzdelávajú na srbských univerzitách, stredných školách v srbskom prostredí (Nový Sad, Zreňanin, Belehrad), ako aj v slovenskom prostredí (slovenské gymnázium s úplnou rečou slovenskou pôsobí iba v Báčskom Petrovci[2]), a tak v oblasti profesionálneho vývinu a získavania odborných poznatkov sa majoritná skupina nachádza v neustálom kontakte s väčšinovým jazykom – srbčinou, prípadne angličtinou. Do obsahu výskumnej entity sme taktiež zaradili jednotlivcov, ktorí už v mladom veku budujú svoju profesijnú, pracovnú kariéru. Pri prehovoroch zamestnancov z lingvistického hľadiska vstupuje do popredia tiež okolnosť nadobudnutia vzdelávania v domácom, alebo v srbskom prostredí, využitia svojich znalostí a pracovných zručností v slovenskom prostredí, alebo sa mladý zamestnanec pohybuje a tým aj žije v srbskom prostredí, pričom v každodennej komunikácii väčšinou manipuluje so slovným fondom srbského jazyka. Spoločná vlastnosť pre uvedených a hodnotených jednotlivcov je príslušnosť k slovenskej národnostnej menšine, ako i skutočnosť, že slovenčina pre nich predstavuje formu materinského jazyka.

Základnou obsahovou náplňou bude zistenie pálčivých, odlišných a špecifických vlastností z ústnych formálnych prehovorov slovenských vojvodinských študentov na domácich, srbských univerzitách, končiacich stredoškolákov a mladých zamestnancov v rozmedzí rokov 19 až 26. Údaje, a tým aj materiál, sme získavali a vyexcerpovali z mládežníckej relácie Hore-Dolu krajskej Rádio-Televízie Vojvodiny[3], ktoré boli odvysielané v rokoch 2013 a 2014. Práve vo

[1] Z jej článkov k tejto problematike uvádzame: TÝROVÁ, Zuzana: Ako sa mení slovenčina vo Vojvodine (Nový hybridný jazyk – srboslovenčina alebo jazyk „esemesiek" vojvodinských Slovákov). In: *Slovakistický zborník 1*, Nový Sad: Slovakistická vojvodinská spoločnosť 2006, s. 45 – 52, TÝROVÁ, Zuzana: Tváre vojvodinskej slovenčiny na internete. In: *Slovakistický zborník 4*, Nový Sad: Slovakistická vojvodinská spoločnosť 2009, s. 80– 89.

[2] Plný názov spomenutej stredoškolskej inštitúcie: Gymnázium Jána Kollára so žiackym domovom v Báčskom Petrovci. Z časti sa výučba slovenčiny uskutočňuje aj na Gymnáziu Mihajla Pupina v Kovačici a na Strednej zdravotníckej škole v Novom Sade, kým fakultatívne sa slovenčina vyučuje aj na Strednej odbornej škole v Starej Pazovej.

[3] Pokrajinová, čiže krajská Rádio-Televízia Vojvodiny bola založená v 70-tych rokoch minulého storočia. V priebehu prvých rokov pôsobenia umožnila, národnostným menšinám vytvárať vysielania

BDD-A27216 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:49 UTC)

formálnych, ústnych prehovoroch by sa podľa lingvistických štandardov mala odzrkadliť snaha účastníkov komunikácie využívať tú podobu jazyka, ktorá je všeobecne platná, uznávaná, jednoducho povedané kodifikovaná, spisovná. Spontánne prejavy účastníkov rozhovorov tak poukazujú na reálny stav ústnej, ortoepickej stránky vojvodinskej slovenčiny. Pri skúmaní sme sa snažili vyhnúť analýze reči a prejavu moderátorov, keďže tieto prejavy boli pripravené vopred a lektorsky posúdené. Moderátori, nielen spomenutej televízie[1], majú vysokú úroveň spisovnosti, kvalitnej výslovnosti a sú jedni z nositeľov kultivovania a obohacovania spisovnej slovenčiny. Paradoxne relácie, v slovenskej reči, okresných televízií, nesledujú príslušníci mladej generácie, čím by sa aj týmto spôsobom mohlo vplývať na ich úroveň spisovnej podoby jazyka.

Logicky z hodnotených prejavov cítiť nadmerne silnú prítomnosť jazykového kontaktu s blízkou srbčinou, pričom tento jazykový jav nehodnotíme ako niečo nové a prekvapivé. Skutočnosť, že existuje vplyv srbčiny v prehovoroch vojvodinských Slovákov, predovšetkým v spontánnom prejave, si uvedomuje iba nepatrný počet aktérov analyzovanej komunikácie. Práve ústny prejav umožňuje komunikujúcim, aby svoje nenáležite použité slová modifikovali, zmenili a tým aj opravili. Takúto možnosť využívajú hodnotení príslušníci iba ojedinele. Prítomná je skôr tendencia k tomu, že si aktéri neuvedomujú nespisovné, srbské slovo, ale hodnotia ho ako súčasť vlastného, možno aj slovenského, slovného fondu. Takto sme súčasťou tvorby novej slovnej zásoby vojvodinskej slovenčiny, kde sa do repertoára slovenčiny pretláčajú srbské slová. Prevzaté slová zo srbčiny, neraz nadobúdajú pravidlá slovenskej morfológie, ale aj ortoepie, alebo sa do kruhu slovenského mládežníckeho slovníka dostávajú celkom prebraté srbské výrazy, pričom sa ich používatelia jazyka nesnažia vymeniť spisovným, slovenským ekvivalentom.

V skúmaných prehovoroch mladých sa zväčša vyskytujú slová, termíny, výrazy, ktoré sa priamo týkajú ich profesionálneho, akademického života, keďže vzdelávanie nadobúdajú v srbskom jazyku a v srbskom prostredí: *ispit* (slovenský ekvivalent skúška), *ispitni rok* (skúškové obdobie), *semestar* (semester)... Zároveň sme spozorovali veľkú skupinu každodenne používaných slov zo srbčiny, na ktoré

vo svojej vlastnej, materinskej reči. Slovenská redakcia kontinuitu spravodajského, kultúrneho a spoločenského vysielania v slovenskej reči zachováva dodnes, pričom v roku 2015 Slovenská redakcia RTV Vojvodiny oslavuje 40 rokov.

[1] V súčasnosti vysielanie v slovenskom jazyku prebieha výlučne iba na okresnej Televízii Petrovec (Báčsky Petrovec) a na ďalších televíznych staniciach počuť slovenčinu iba okrajovo, parciálne, kde je minutáž relácií po slovensky veľmi nízka.

BDD-A27216 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:49 UTC)

jazyková kultúra vo Vojvodine upozorňuje a hodnotí ich ako nespisovné, prevzaté srbizmy, pričom vždy pre srbské výrazy uvádza spisovný, slovenský ekvivalent. Medzi ne patria celkom prevzaté srbské výrazy, slovné spojenia, pri ktorých sa neuskutočňuje žiadna adaptácia a prispôsobovanie k systému slovenčiny: „*Ambaláža,* ako jedna vrstva toho, čo ja spracuvávam...“(v spisovnej slovenčine: Obal, ako jeden druh toho, čo ja spracúvam...), „.Ja som *završila*, potom som *upisala muzickú* školu.“ (Ukončila som a zapísala som sa na hudobnú školu.), „Nie je veľká *obaveza* pre mňa, aby...“ (Nie je veľký záväzok pre mňa, aby...), „10 *posto* času venujem iným veciam.“ (10 percent času venujem iným veciam), „Prvá *opcija* mi je Bratislava.“ (Prvá možnosť mi je Bratislava.), „Mala som veľkú *podržku* od rodičov, aby som sa tam *upisala*.“ (Mala som veľkú podporu rodičov, aby som sa tam zapísala.), „To je jediný *smer* na fakulte, ktorý...“ (To je jediný študijný odbor na fakulte, ktorý...), „Keď nás *šminkaju* profesionálny *šminkeri*, cítim sa ako...“ (Keď nás líčia profesionálni maskéri, tak sa cítim ako...), „Tak som sa učil *preko* internetu...“ (Tak som sa učil cez internet...).

Druhú širokú kategóriu prevzatých srbských výrazov dopĺňajú slová, ktoré predovšetkým pod vplyvom srbského okolia, komunikácie v srbskom prostredí, si aktéri komunikácie prispôsobujú slovenskej výslovnosti, alebo aj k slovenskej ohýbacej paradigme. Spomenieme iba špecifické slová, časti viet, kde sa takáto jazyková zmena vyskytuje: „Šeci mi prídu *čestítať*.“ (Všetci mi prídu gratulovať. – prispôsobuje sa srbské sloveso čestitati k slovenskému infinitívnemu zakončeniu), „V novom meste sa *misíme* (nárečové slovo) trošku *snalaziť*.“ (V novom meste sa musíme trošku vynachádzať. – znova je pridaná slovenská koncovka infinitívu oproti srbskému infinitívnemu tvaru snalaziti se) „Najviac zaoberám sa *klasičnou* muzikou.“ (Najviac sa zaoberám klasickou hudbou. – ohýbanie srbského výrazu klasična muzika na základe slovenskej ohýbacej paradigmy), „Mala som *samostatnie* (vplyv nárečia – samostatné) *izložbi* doma, ale aj v iných mestách.“ (Mala som samostatné výstavy doma, ale aj v iných mestách – typická slovenská koncovka druhého pádu), „... pre ktorý je ten *plakát* (je to doslovne prebraté slovo, ktoré znie v slovenčine plagát) *namenjení*.“ (... pre ktorý je ten plagát určený – slovenská adjektívna prípona), „Máme poslucháčov z iných *državov*.“ (Máme poslucháčov z iných štátov – slovenská ohýbacia koncovka, v srbčine by to bolo: iz drugih

BDD-A27216 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:49 UTC)

država), „Chodím na takmičenia hlavne doma.“ (Chodím na súťaže predovšetkým doma. – pričom sa tu k srbskému tvaru skloňovania takmičenja pridáva slovenská výslovnosť)... Vyskytujú sa aj také prípady, kde je vyslovená predložka v duchu spisovnej slovenčiny, pričom za ňou nasleduje nespisovné, srbské slovo: „Bola som v *Špánii*.“ (Bola som v Španielsku.), „Mali by mi poslať s*ertifikát* z *Londónu*“ (Mali by mi poslať certifikát z Londýna.), „Chcel by som mať byt, s pohľadom na Eiffelovú kulu (Eiffelovu vežu).

V oblasti adaptácie srbských slov slovenskej ortoepii sa vyskytuje rad slov, pri ktorých sa pridáva slovenská mäkkosť hlavne v pozíciách de, te, ne, le, di, ti, ni, li, pričom sa tieto skupiny v srbčine vyslovujú tvrdo (sľika zo srbského slova slika, príľika zo srbského slova prilika). Pri jazykovom čine preberania srbských slov funguje aj princíp udomácnenia typickej srbskej výslovnosti: *chobbi* namiesto slovenského hobby, *sertifikát* namiesto slovenského slova certifikát, *chala* namiesto slovenského hala, *kurse* namiesto slovenského kurze, *instrument* namiesto inštrument, *studentom* namiesto študentom, atď. Výslovnosť inklinuje k tomu, že sa srbské slová nadobro zakorenili v slovnej zásobe Slovákov, keďže priamo odrážajú neznalosť aktérov o slovenskom spisovnom ekvivalente daného slovo.

Špecifickým znakom kontaktu srbčiny a slovenčiny, alebo prepojovanie týchto jazykov je aj tzv. rodová interferencia. Vzniká pri slovách s rovnakou sémantikou a totožnou výslovnosťou v oboch blízkych jazykoch, avšak s inou rodovou príslušnosťou vymedzených slov. Ide o veľmi častý jav, ktorý sa uskutočňuje aj v ústnych prehovoroch vojvodinských Slovákov. Prevzatá gramatická kategória rodu ako nositeľa ohýbacej paradigmy výrazu, vplýva tak na nespisovné skloňovanie slova. Ozrejmíme to iba niektorými príkladmi zo skúmaných prehovorov: „Zahrnutý je tam vizuálny *indentitet*“ – vizuálna identita, čiže v srbskom jazyku slovo *identitet* mužský rod, v spisovnej slovenčine ženský rod – identita; „Nemôžem dostať *stupendiu*.“ – Nemôžem dostať štipendium, preberá sa ženský rod daného slova v srbčine, kým v slovenčine je výraz štipendium stredného rodu, „...,čo má pravý *kvalitet.*“ – čo má ozajstnú kvalitu, čiže v srbčine *kvalitet* mužského rodu a v slovenčine slovo kvalita ženského rodu.

V syntaktickej jazykovej rovine sme svedkami rovnakej situácie, ako aj pri morfológii, výslovnosti, alebo v „obohacovaní“ slovnej zásoby srbskými výrazmi. Syntax ako problémová rovina každého jazyka zasahuje aj komunikáciu používateľov slovenského jazyka vo Vojvodine, kde sa aj pri syntaxy využívajú pravidlá, konštrukcie viet, srbského jazyka. Všimneme si iba typické srbské konštrukcie viet z prehovorov Slovákov: „Hudba je *samá po sebe*...“ (po srbsky: sama

BDD-A27216 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:49 UTC)

po sebi) – Hudba je sama o sebe..., „...*za ktorým* ma inšpirovala jedna afro žena." (po srbsky: ...sa kojom me je inspirisala...) – ...s ktorým ma inšpirovala jedna africká žena., „*Za nás, čo sme* zo Srbska..." (po srbsky: Za nas, što smo iz Srbije,...) – Pre nás, ktorí sme zo Srbska, „*Za školu, keď* niečo robím..." (po srbsky: Za školu, kad radim nešto...) – Do školy, keď niečo robím, „...všetko to *robili po modeli*." (...radili su po modelu.) – vypracovali na základe modelu. Okrem iného sa vyskytujú aj nespisovné konštrukcie viet, ktoré spisovná slovenčina nepozná, pretože aktéri prehovorov nepoznajú, alebo nevedia použiť spisovnú stavbu viet: „Znamená, že mám viac času..." – To znamená, že mám viac času..., „...aby čo viac mladých sa zapájali..." – aby sa čím viacej mladých zapájalo, „hrať so srdcom" – hrať srdcom.

Nárečovej problematike v hodnotených prehovoroch, mladých členov slovenského spoločenstva vo Vojvodine, sme sa nevenovali. Je to, samozrejme, široká oblasť dialektologického skúmania vojvodinskej slovenčiny, ktorej sa venuje aj súčasná slovakistická odborná verejnosť. Nárečie medzi vojvodinskými Slovákmi, ako ústredná forma vyjadrovania sa, dominuje nielen v každodennej komunikácii, ale neraz sa dostáva aj do verejných ústnych prejavov. Ako príklad uvedieme iba jeden prejav: „V očiach sa *šecko* vidí. Práve umenie je za mňa. *Móže* sa povedať, to je *mój* život, to som si *vybrav*. To robím *ni*, *ke misím*, ale *navzaj* stále. *Ednoducho* to chcem robiť, tak chcem prežiť život v umení."[1] Zaujímavé pritom je, že pri skúmaných prehovoroch mladých cítiť absenciu, alebo nízke využitie anglického jazyka, alebo anglicizmov, s ktorými si mladí členovia skôr pomáhajú v neformálnych rozhovoroch, alebo pri písaní na sociálnych sieťach.

Úroveň spisovnej variety vojvodinskej slovenčiny sa z hľadiska územia normatívne mení, pričom prostredie, či je to srbské, alebo slovenské, čiže vojvodinsko-domáce ovplyvňuje a spôsobuje zmeny v jazykovom povedomí slovenského etnika. Opodstatnene – čím dlhšie sa člen slovenského spoločenstva pohybuje v srbskom prostredí, tým silnejší je vplyv väčšinového jazyka. Preto nie je zlé zopakovať si výrazné spoločenské znaky, ktoré intenčne pôsobia na úroveň spisovnej slovenčiny: či počas štúdia študent aj žije v srbskom prostredí, alebo cestuje domov do slovenského prostredia, či sa dal na odbor, kde sa permanentne využíva odborná srbčina, alebo si odborné poznatky dopĺňa aj slovenčinou

[1] Spisovne by spomenutá veta mala znieť: „V očiach sa vidí všetko. Práve umenie je pre mňa. Môžem povedať, že je to môj život, to som si vybral. Robím to nie keď musím, ale vždy. Jednoducho to chcem robiť a chcem svoj život prežiť v umení."

BDD-A27216 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:49 UTC)

(napríklad oddelenie slovakistiky, alebo (z časti aj odbor žurnalistika), či sa v súkromí pohybuje v skupine slovenských kamarátov, alebo nadobúda vzťahy s novými srbskými rovesníkmi.

Parciálne sme ozrejmili problematiku vplyvu srbčiny ako blízkeho a kontaktového jazyka medzi súčasnou vojvodinskou mládežou. Samozrejme, nespomenuli sme a dopodrobna sme ani neanalyzovali všetky jazykové roviny – problematika nesprávneho skloňovania je taktiež výrazne prítomná pri ústnej verejnej komunikácii (ovplyvnená nárečím). Konfrontačný výskum nielen ústneho podania, ale aj písomnej formy Slovákov vo Vojvodine by celkovo podal všeobecnejší a komplexnejší obraz o súdobej slovenčine mladej generácie. Naisto však vieme, že súčasná slovenčina vo Vojvodine, pričom ju kreujú aj mladí členovia, si konštruuje areál vlastného vývinu, kde práve jazyková kultúra mnohokrát musí zasiahnuť, aby sa kultivovala, možno aj chránila spisovná zložka slovenčiny. V modernej dobe sú preto potrebné efektívnejšie a pre mladých kvalitnejšie formy kultivovania spisovnej variety slovenského jazyka. Nepriaznivému trendu prenikania srbských slov, slovných spojení, či aj vetných konštrukcií nemožno zabrániť. Je to sociolingvistická realita vývinu slovenskej menšiny nielen v Srbsku, ale aj v ostatných štátoch, kde je prítomný vplyv iného väčšinového jazyka[1]. Pre silný vývin masovokomunikačných technológií, internetu sa tento vplyv nezastaví zrejme ani v budúcnosti. Pozitívne však na tom je, že slovenská menšina má vyvinuté silné kultúrne, národné, a teda menšinové sebavedomie, ktoré do kruhu svojho povedomia poňalo aj povedomie o slovenskom jazyku.

LITERATÚRA

DUDOK, D.: Prehľad dejín spisovného jazyka Slovákov v Juhoslávii do pol. 19. st. In: Nový život, roč. 36, č. 2, 1984, s. 83-91.

DUDOK, M.: Zachránený jazyk. Nadlak: Ivan Krasko 2008, 205 s.

MYJAVCOVÁ, M.: O slovensko-srbskom bilingvizme vo Vojvodine. Báčsky Petrovec: Slovenské vydavateľské centrum 2015, 164 s.

MYJAVCOVÁ, M.: Slovenčina v kontakte so srbčinou. In: Sociolingvistika slovaca. 2. Ed. S. Ondrejovič. Bratislava: VEDA 1996, s. 100 – 141.

MYJAVCOVÁ, M.: State o našej slovenčine. Báčsky Petrovec: Kníhtlačiareň Kultúra 2006, 243 s.

[1] Napríklad v Maďarsku je značný vplyv maďarského jazyka medzi maďarskými Slovákmi, kým v Rumunsku je to pôsobenie rumunského jazyka na úroveň spisovnej slovenčiny rumunských Slovákov.

BDD-A27216 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:49 UTC)

TÝR, M.: Slovenčina v praxi. Nový Sad: Futura publikacije 2004, 120 s.

TÝROVÁ, Z.: Tváre vojvodinskej slovenčiny na internete. In: Slovakistický zborník 4, Nový Sad: Slovakistická vojvodinská spoločnosť 2009, s. 80 – 89.

Archív slovenského vysielania RTV Vojvodiny *Dobrý večer Vojvodina* http://media.rtv.rs/sr_ci/dobry-vecer-vojvodina. [Cit. 2015-11-25].

Časť archívu mládežníckej relácie *Hore Dolu* https://www.youtube.com/user/horedolu [Cit. 2015-11-25].

BDD-A27216 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:49 UTC)